

ZAKON

O ZATEZNOJ KAMATI

Član 1.

Ovim zakonom uređuje se visina stope i način obračuna zatezne kamate koju plaća dužnik koji zadocni sa ispunjenjem novčane obaveze.

Član 2.

Dužnik koji zadocni sa ispunjenjem novčane obaveze, pored glavnice, duguje i zateznu kamatu na iznos duga do dana isplate, i to po stopi utvrđenoj ovim zakonom.

Član 3.

Stopa zatezne kamate, iz člana 2. ovog zakona, na iznos duga koji glasi na dinare, utvrđuje se na godišnjem nivou u visini referentne kamatne stope Narodne banke Srbije uvećane za osam procentnih poena.

Član 4.

Stopa zatezne kamate, iz člana 2. ovog zakona, na iznos duga koji glasi na evre, utvrđuje se na godišnjem nivou u visini referentne kamatne stope Evropske centralne banke na glavne operacije za refinansiranje uvećane za osam procentnih poena.

Stopa zatezne kamate, iz člana 2. ovog zakona, na iznos duga koji glasi na drugu stranu valutu, utvrđuje se na godišnjem nivou u visini osnovne/referentne kamatne stope koju propisuje i/ili primenjuje prilikom sprovođenja glavnih operacija centralna banka zemlje domicilne valute uvećane za osam procentnih poena.

Ukoliko osnovna/referentna kamatna stopa, iz stava 2. ovog člana, nije utvrđena kao fiksna kamatna stopa, nego je utvrđena u određenom rasponu između minimalne i maksimalne kamatne stope od strane domicilne centralne banke, stopa zatezne kamate utvrđuje se kao aritmetička sredina minimalne i maksimalne referentne/osnovne kamatne stope uvećane za osam procentnih poena.

Član 5.

Stopa zatezne kamate utvrđuje se na način iz člana 4. ovog zakona i u slučaju kada iznos duga glasi na stranu valutu, a isplaćuje se u dinarima.

Član 6.

Zatezna kamata, u smislu ovog zakona, obračunava se za kalendarski broj dana perioda docnje u izmirivanju obaveza u odnosu na kalendarski broj dana u godini (365, odnosno 366 dana), primenom prostog interesnog računa od sto i dekurzivnog načina obračuna, bez pripisa obračunate zatezne kamate glavnici istekom obračunskog perioda, prema sledećoj formuli:

$$k = \frac{G \times p \times d}{100 \times G_d},$$

gde je:

k – iznos zatezne kamate,

G – iznos duga,

p – propisana godišnja stopa zatezne kamate,

d – kalendarski broj dana docnje u obračunskom periodu,

G_d – kalendarski broj dana u godini (365 - prosta godina, odnosno 366 dana - prestupna godina).

Zatezna kamata, iz stava 1. ovog člana, obračunava se za sve kalendarske dane u obračunskom periodu.

Pod obračunskim periodom podrazumeva se period od prvog dana docnje, odnosno promene iznosa duga i/ili promene stope zatezne kamate u periodu docnje za koji se vrši obračun, zaključno sa danom konačnog izmirenja glavnice, odnosno duga.

U obračunskim periodima iz stava 3. ovog člana, primenjuje se stopa zatezne kamate koja je važila u periodu za koji se vrši obračun.

Ukupan iznos zatezne kamate predstavlja zbir obračunate kamate za svaki pojedinačni obračunski period iz stava 3. ovog člana.

Član 7.

Stope zatezne kamate iz čl. 3. i 4. ovog zakona objavljuje Narodna banka Srbije na svojoj internet prezentaciji i primenjuju se od narednog dana od dana objavljivanja.

Narodna banka Srbije će stope zatezne kamate iz člana 4. ovog zakona objavljivati za valute predviđene propisom kojim se utvrđuju vrste deviza i efektivnog stranog novca koje se kupuju i prodaju na deviznom tržištu.

Član 8.

Odredbe ovog zakona ne primenjuju se na dužničko-poverilačke odnose za koje su visina stope i način obračuna zatezne kamate utvrđeni drugim zakonom.

Član 9.

Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje da važi Zakon o visini stope zatezne kamate („Službeni list SRJ”, broj 9/01 i „Službeni glasnik RS”, br. 31/11 i 73/12-US).

Član 10.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije”.

O B R A Z L O Ž E N J E

I. USTAVNI OSNOV ZA DONOŠENJE ZAKONA

Ustavni osnov za donošenje ovog zakona sadržan je u odredbama člana 97. tač. 6. i 7. Ustava Republike Srbije, prema kojima Republika Srbija uređuje i obezbeđuje, pored ostalog, jedinstveno tržište, pravni položaj privrednih subjekata, sistem obavljanja pojedinih privrednih i drugih delatnosti, bankarski i devizni sistem, svojinske i obligacione odnose i zaštitu svih oblika svojine.

II. RAZLOZI ZA DONOŠENJE ZAKONA

Ustavni sud Republike Srbije je odlukom koja je stupila na snagu 27. jula 2012. godine („Službeni glasnik RS”, broj 73/2012), utvrdio da odredba člana 3. stav 1. Zakona o visini stope zatezne kamate („Službeni list SRJ”, broj 9/01 i „Službeni glasnik RS”, broj 31/11), u delu koji glasi: „primenom konformne metode”, nije u saglasnosti sa Ustavom Republike Srbije.

Propisivanjem primene konformne metode obračuna stvorena je mogućnost pripisivanja kamate glavnici što predstavlja obračun kamate na kamatu. Obračun kamate na kamatu je u suprotnosti sa načelom zabrane anatocizma koje je propisano odredbama člana 279. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ”, br. 29/78, 39/85, 45/89-USJ i 57/89, „Službeni list SRJ”, broj 31/93 i „Službeni list SCG”, broj 1/03-Ustavna povelja).

Neustavnost primene konformne metode je, u najvećoj meri, doprinela razlozima za izradu Novog zakona o zateznoj kamati.

Pored osporenog metoda obračuna zatezne kamate, kao jedan od razloga za donošenje novog zakonskog rešenja, jeste i nepostojanje posebne odredbe za obračun zatezne kamate na iznos duga koji glasi na stranu valutu u važećem Zakonu o visini stope zatezne kamate („Službeni list SRJ”, broj 9/01 i „Službeni glasnik RS”, br. 31/11 i 73/12-US), za razliku od Zakona o visini stope zatezne kamate koji je važio do 3. marta 2001. godine („Službeni list SRJ”, br. 32/93, 24/94 i 28/96), kojim je bio, između ostalog, predviđen obračun zatezne kamate na iznos duga koji glasi na stranu valutu po stopi od 6% godišnje, primenom konformnog metoda obračuna. Imajući u vidu navedeno, predloženo zakonsko rešenje bi trebalo da omogućí ubuduće rešavanje ispoljenih problema u praksi i da shodno tome onemogućí sprovođenje različite prakse u radu sudova.

Prilikom izrade predloženog zakonskog rešenja iz oblasti zatezne kamate, analizirana su i zakonska rešenja zastupljena u zakonodavstvu drugih zemalja.

U Evropskoj uniji, kao i u zemljama u okruženju, niko ne propisuje konformnu metodu za izračunavanje zatezne kamate, već samo referentnu ili osnovnu kamatnu stopu.

U skladu sa tim, Direktiva 2000/35/EC, koja je uneta u zakonodavstva 27 država članica Evropske unije, određuje da je stopa zatezne kamate referentna kamatna stopa koju određuje Evropska centralna banka i obračunava se običnom, a ne konformnom metodom i iznosi 8%.

Direktivom 2011/7/EU čija je primena predviđena od 16. marta 2013. godine, članom 2. stav 1. tačka 6, propisuje se zakonska zatezna kamata, koju je dužnik obavezan da plati za kašnjenje prilikom izmirenja duga, u visini referentne kamatne stope Evropske centralne banke na glavne operacije za refinansiranje uvećane za najmanje osam procentnih poena, a izvan evro zone, u visini referentne kamatne stope nacionalne centralne banke, takođe, uvećane za najmanje osam procentnih poena.

Republika Crna Gora u potpunosti je prihvatila navedeno zakonsko rešenje Evropske unije, odnosno važeću Direktivu 2000/35/EC, shodno čemu Zakon o visini stope zatezne kamate („Službeni list Crne Gore”, broj 83/09) predviđa da je stopa zatezne kamate zbir kamatne stope koju utvrđuje Evropska centralna banka za glavne operacije refinansiranja i sedam procentnih poena.

U Velikoj Britaniji, zakonom propisana kamata, koju je dužnik obavezan da plati za kašnjenje u plaćanju, predstavlja referentnu stopu Centralne banke Engleske uvećanu za osam procentnih poena.

U Republici Hrvatskoj, zatezna kamatna stopa ne može biti viša od stope utvrđene Uredbom o visini stope zatezne kamate kojom Vlada Republike Hrvatske propisuje da dužnik koji kasni sa isplatom novčane obaveze, uz glavnice plaća i zateznu kamatu na iznos duga po stopi od 15% godišnje.

Polazeći od gore navedenog, radi otklanjanja uočenih nedostataka i nepravilnosti i usvajanja jedinstvenog rešenja, predlaže se donošenje posebnog zakona kojim bi se u Republici Srbiji utvrdili visina stope i način obračuna zatezne kamate.

III. SADRŽINA ZAKONA - OBJAŠNJENJE OSNOVNIH PRAVNIH INSTITUTA I POJEDINAČNIH REŠENJA

Odredbama člana 1. Predloga zakona određen je predmet zakona, a to je utvrđivanje visine stope i načina obračuna zatezne kamate koju plaća dužnik koji zadocni sa ispunjenjem novčane obaveze.

Pod novčanim obavezama, u smislu ovog predloženog zakonskog rešenja, ne smatraju se porezi, carina, doprinosi i druge dažbine koje predstavljaju javne prihode.

Odredbama člana 2. Predloga zakona propisuje se da dužnik koji zadocni sa ispunjenjem novčane obaveze, pored osnovnog duga, duguje i zateznu kamatu na iznos duga do dana isplate, u skladu sa ovim zakonom.

Na ovaj način ispunjava se obaveza utvrđena odredbama člana 277. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ”, br. 29/78, 39/85, 45/89-USJ i 57/89, „Službeni list SRJ”, broj 31/93 i „Službeni list SCG”, broj 1/2003-Ustavna povelja), kojima je propisano da dužnik koji zadocni sa ispunjenjem novčane obaveze duguje, pored glavnice, i zateznu kamatu po stopi utvrđenoj zakonom.

Odredbama člana 3. Predloga zakona utvrđuje se visina stope zatezne kamate na godišnjem nivou, na iznos duga koji glasi na dinare. Predloženo je da se stopa zatezne kamate utvrđuje na godišnjem nivou, u visini referentne kamatne stope Narodne banke Srbije uvećane za osam procentnih poena (aktuelna godišnja referentna kamatna stopa iznosi 10,75%).

S tim u vezi, u situaciji kada referentna kamatna stopa Narodne banke Srbije iznosi 10,75%, ona bi se uvećala za osam procentnih poena, tako da bi stopa zatezna kamate iznosila 18,75%.

Imajući u vidu da je zatezna kamata, pre svega, reparacija i da joj je prvenstvena uloga da obezbedi nadoknadu štete koju poverilac trpi u slučaju dužničke docnje prilikom izmirenja duga, to jest da obezbedi dovođenje poverioca u položaj koji bi imao da nije bilo docnje, neophodno je predvideti adekvatnu zateznu kamatu koja će to obezbediti u najvećoj mogućoj meri.

Predložena visina stope zatezne kamate, treba istovremeno da obezbedi zaštitu prava poverioca na naknadu štete po osnovu docnje dužnika, ali i da stimulatивно podstiče dužnika da izbegava dužničku docnju. U skladu sa tim,

primenom proporcionalnog metoda obračuna kamate baziranog na predloženoj stopi zatezne kamate dobijaju se vrednosti koje su više od vrednosti dobijenih korišćenjem metoda obračuna koji se primenjuje posle odluke Ustavnog suda (proporcionalni metod baziran na stopi inflacije uvećanoj za 0,5%), odnosno niže od vrednosti dobijenih korišćenjem konformnog metoda obračuna (pre stupanja na snagu odluke Ustavnog suda).

Sadašnja visina stope zatezne kamate (nakon odluke Ustavnog suda), kojoj bi najpribližnija bila stopa dobijena uvećanjem referentne kamatne stope Narodne banke Srbije za 2,5 procentna poena, niža je od aktivnih kamatnih stopa poslovnih banaka, što bi dovelo do toga da poverilac ne može da ostvari adekvatnu naknadu štete usled neblagovremenog postupanja dužnika u skladu sa njegovim obavezama.

Nakon odluke Ustavnog suda, pristupilo se i izradi Zakona o izmenama i dopunama Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji, kojim je u članu 75. stav 1, izmenjen samo način obračuna zatezne kamate, tako što se umesto konformne metode, koristi prost interesni račun od sto, a stopa zatezne kamate se utvrđuje u visini referentne kamatne stope Narodne banke Srbije uvećanoj za 10 procentnih poena. Ovako definisana stopa zatezne kamate obezbeđuje najpribližniji obračun zatezne kamate koji je bio u primeni pre donošenja odluke Ustavnog suda. Međutim, ovako utvrđena stopa zatezne kamate bila bi previsoka za ovu vrstu obligacionih odnosa, s obzirom na to da bi se u ovom slučaju pretpostavljena šteta poverioca transformisala u novčanu kaznu, čija bi visina znatno premašila pretrpljenu stvarnu štetu usled dužničke docnje.

S tim u vezi, predloženo zakonsko rešenje predviđa stopu zatezne kamate na iznos duga izraženog u domicilnoj valuti, u visini koji će doprineti blagovremenom i potpunom ispunjenju obaveza dužnika.

Odredbama člana 4. Predloga zakona utvrđuje se visina stope zatezne kamate na godišnjem nivou, na iznos duga koji glasi na stranu valutu.

Predloženo zakonsko rešenje je da se stopa zatezne kamate na iznos duga koji glasi na evre, utvrđuje na godišnjem nivou u visini referentne kamatne stope Evropske centralne banke na glavne operacije za refinansiranje (trenutna godišnja stopa je 0,75%) uvećane za osam procentnih poena, analogno direktivi Evropske unije kojom je regulisana i visina stope zatezne kamate (Direktiva 2011/7/EU).

Stopa zatezne kamate, na iznos duga koji je nominovan u drugim valutama, utvrđuje se na godišnjem nivou u visini osnovne/referentne kamatne stope koju propisuje i/ili primenjuje prilikom sprovođenja glavnih operacija centralna banka zemlje domicilne valute uvećane za osam procentnih poena, takođe, saglasno zakonodavnoj praksi Evropske unije.

U slučajevima kada je visina osnovne/referentne kamatne stope utvrđena u određenom rasponu od strane domicilne centralne banke, ta stopa se, u smislu ovog zakona, utvrđuje kao aritmetička sredina minimalne i maksimalne stope.

Odredbama člana 5. Predloga zakona propisuje se tretman novčanih obaveza u slučaju ugovora kod kojih je predviđena primena valutne klauzule.

Prema predloženom zakonskom rešenju, predviđeno je da se na novčane obaveze, za koje je ugovorena primena valutne klauzule, u slučaju docnje, primenjuje stopa zatezne kamate predviđena za ugovorenu predmetnu valutu. U skladu sa navedenim, stopa zatezne kamate utvrđuje se, na način iz člana 4. ovog zakona, i u slučaju kada iznos duga glasi na stranu valutu, a isplaćuje se u dinarima.

Odredbama člana 6. Predloga zakona propisuje se način obračuna zatezne kamate, tako da se zatezna kamata obračunava na godišnjem nivou, primenom

prostog interesnog računa od sto i dekurzivnog načina obračuna, bez pripisa zatezne kamate glavnici, istekom obračunskog perioda.

Takođe, precizira se da se pod obračunskim periodom podrazumeva period od prvog dana docnije, odnosno promene iznosa duga i/ili promene stope zatezne kamate u periodu docnije za koji se vrši obračun, zaključno sa danom konačnog izmirenja duga.

U obračunskim periodima, primenjuje se adekvatna referentna/osnovna kamatna stopa konkretnog posmatranog perioda prilikom utvrđivanja stope zatezne kamate.

Ukupan iznos zatezne kamate predstavlja zbir obračunate kamate za pojedinačne obračunske periode.

Odredbama člana 7. Predloga zakona propisuje se da visinu stope zatezne kamate objavljuje Narodna banka Srbije na svojoj internet prezentaciji. Ukoliko dođe do izmene u visine stope zatezne kamate primena, novoformirane stope zatezne kamate u obračunima, počinje od narednog dana od dana objavljivanja.

Narodna banka Srbije će stope zatezne kamate iz člana 4. ovog zakona objavljivati za valute predviđene propisom kojim se utvrđuju vrste deviza i efektivnog stranog novca koje se kupuju i prodaju na deviznom tržištu.

Odredbama člana 8. Predloga zakona propisuje se da se odredbe ovog zakona ne primenjuju na dužničko-poverilačke odnose za koje su visina stope i način obračuna zatezne kamate utvrđeni drugim zakonom. Takođe, odredbe predloženog zakonskog rešenja se ne odnose ni na kreditno poslovanje banaka i drugih bankarskih organizacija, što je predviđeno i Zakonom o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ”, br. 29/78, 39/85, 45/89-USJ i 57/89, „Službeni list SRJ”, broj 31/93 i „Službeni list SCG”, broj 1/2003-Ustavna povelja).

Odredbama člana 9. Predloga zakona propisuje se da danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje da važi Zakon o visini stope zatezne kamate („Službeni list SRJ”, broj 9/01 i „Službeni glasnik RS”, br. 31/11 i 73/12-US).

Odredbama člana 10. Predloga zakona utvrđeno je da ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije”.

IV. PROCENA IZNOSA FINANSIJSKIH SREDSTAVA POTREBNIH ZA SPROVOĐENJE ZAKONA

Za sprovođenje ovog zakona nisu potrebna dodatna sredstva iz budžeta Republike Srbije.

V. STUPANJE NA SNAGU

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije”.